

1

NEW YORK CITY JUNI 1857

Elise Neumann keek door het gebarsten raam op de tweede verdieping naar de modderige straat beneden, waar de door paarden getrokken bussen en rijtuiggen door het slijk ploeterden. Voetgangers ontweken plassen en haastten zich voort. Een eenzame krantenjongen op de hoek van de straat probeerde zijn kranten te verkopen. Zijn wangen en handen waren zwart van de inkt. Zelfs op het vroege ochtenduur bruiste de stad.

En dan te bedenken dat die gevaarlijke en vuile straten nog maar een dag geleden haar thuis waren geweest.

Achter haar fluisterde Marianne zachtjes: 'Hoelang ben je al wakker?'

Elise draaide zich om. 'Niet lang.' Het gezicht van haar zus glom nog van het harde boenen van de dag ervoor, toen ze waren aangekomen in het opvanghuis aan Seventh Street. Het trauma van dakloze weeskinderen zou niet zo makkelijk weg te wassen zijn.

Ze moest zichzelf nog steeds in de arm knijpen om zeker

te weten dat ze niet droomde, hoewel haar rammelende maag haar vertelde dat ze heel erg wakker was.

‘Ik ga vandaag werken,’ zei ze zachtjes tegen Marianne, met een blik op de andere drie kinderen die op strozakken lagen. Ze wilde hen nog niet wakker maken. Ze hoopte dat ze de hele dag zouden slapen.

Marianne borstelde haar golvende, bruine haar, dat nog gewassen moest worden, naar achteren. ‘Juffrouw Pendleton zei dat we vandaag niet hoefden te beginnen, dat we een paar dagen de tijd konden nemen om uit te rusten.’

‘We hebben geld nodig.’ Ze hadden namelijk nog geen cent; alleen een kleine zak met kleren en spullen die bewees dat ze vroeger ouders en een thuis hadden gehad. Het werd elke dag moeilijker om zich de tijd te herinneren dat ze gelukkig en veilig samen in Hamburg waren geweest, toen Vader en Mutti nog leefden, toen Vader zijn goedlopende bakkerij had, toen ze alles hadden wat nodig was en meer.

Er klonk een zwak geluid van wegstuivende pootjes. Marianne rilde en kruiste haar magere armen voor haar borst. Elise had die nacht diep geslapen – voor het eerst sinds Mutti anderhalve maand geleden was gestorven – en de ratten in de muren en de kakkerlakken op het plafond niet gehoord. Maar in de stilte van de vroege ochtend klonk hun gepiep en gedribbel echter luid.

Juffrouw Pendleton, de eigenaresse van het pas geopende opvanghuis Seventh Street, had uitgelegd dat ze nog bezig was met de schoonmaak van het enorme gebouw dat vroeger een brouwerij was geweest. Toen de brouwerij een paar jaar geleden was gesloten, hadden bendes en misdadigers het leegstaande gebouw gekraakt en een spoor van vernieling achtergelaten.

Een muur was bezaaid met kogelgaten, in een andere zat een kartelige scheur die haastig hersteld was. Het plafond was zwart

van het roet, wat aantoonde dat iemand een kolenvuur had gestookt om warm te worden. De vloer was geveegd, maar een laag vuil was achtergebleven.

Het was beter dan de straat, hield Elise zichzelf voor. Veel beter.

En wat nog belangrijker was, juffrouw Pendleton had Marianne en haar een van de begeerde betrekkingen als naaister in haar atelier aangeboden. Elise was van plan haar diezelfde ochtend nog aan haar belofte te houden. Ze snakte naar een baan. Ze had Mutti op haar sterfbed beloofd goed voor haar broertje en zusjes te zorgen, en tot nu toe was dat niet gelukt.

Bovendien mocht ze niet rekenen op de liefdadigheid van juffrouw Pendleton of het opvanghuis. Juffrouw Pendleton had hun de vorige dag toch al een aantal maaltijden verschaft. Ze had hun droge dekens en strozakken gegeven. En ze had een dokter laten komen om voor de arme, kleine Nicholas te zorgen. Hij was pas één jaar en de elementen en het gebrek aan eten hadden flinke tol van hem geëist. Gelukkig had de dokter afgezien van uitdroging niets zorgwekkends geconstateerd. Na een dag van rust en veel drinken was de kleur weer in zijn wangen teruggekeerd.

‘Blijf bij de kinderen.’ Elise kamde haar haar met haar vingers naar achteren en begon het te vlechten. In het licht dat schuin door het raam naar binnen viel, leek haar dikke, blonde haar grijs, wat te wijten was aan het stof van de straat dat overal zat.

Marianne maakte geen tegenwerpingen. Ze was slechts een jaar jonger dan Elise met haar negentien lenten, maar ze had zich altijd naar Elise gevoegd. Dat maakte Elises taak om voor haar broertje en zusjes te zorgen makkelijker. Ze luisterden onvoorwaardelijk naar haar. Maar het gewicht van de verantwoordelijkheid was soms ondraaglijk, vooral omdat ze niet voor hen kon zorgen zoals ze verdienden.

Elises vingers bleven haken in haar haar. Ze waren gekloofd en rood van de regen. En stijf. Ze hoopte maar dat haar vingers in staat waren tot de gedetailleerde steekjes die van haar geëist zouden worden.

Marianne duwde haar handen opzij. 'Laat mij dat doen.'

Elise gaf haar haar over aan Mariannes bedreven, maar tedere vingers. In minder dan geen tijd had Marianne haar haar gevlochten, in een wrong gedraaid en op haar achterhoofd vastgezet. Elise drukte dankbaar een kus op haar wang en liep op haar tenen door de kamer.

Ze bleef even staan bij Sophie, die haast platgedrukt werd tussen Nicholas en Olivia. Sophie had haar knokige armen beschermend om de kinderen heen geslagen. Voor de eerste keer in weken was Sophies knappe gezichtje glad en waren de zorgelijke trekken verdwenen. Elise meende bijna de kuiltjes in haar wangen te kunnen zien. Die verschenen zelden meer.

In slaap zag Sophie er zo kwetsbaar uit, bijna net zo hulpeloos als Nicholas en Olivia. Sophie was tenger en nog echt een meisje. Ze kon makkelijk doorgaan voor een kind van tien in plaats van vijftien.

Elise zuchtte. Misschien zou Sophie opbloeien nu ze op een veilige plaats was en regelmatig te eten kreeg. Ze hoopte dat deze dag het begin was van een betere toekomst voor hen allen.

Ze daalde de gammele trappen af naar de begane grond. Toen ze terug was van het privaat in de steeg aan de achterkant, ging ze af op het geluid van stemmen en zacht gelach. De gang was smal en werd slechts verlicht door de openstaande deuren van kamers aan de voorkant van het gebouw. Er hing een sterke verflucht en de geuren van azijn en loog, wat haar vertelde dat juffrouw Pendleton al hard had gewerkt om de benedenverdieping van het gebouw bewoonbaar te maken.

Bij de werkkamer stond Elise stil en ze haalde diep adem. Toen dwong ze zich om over de drempel te stappen. Het volgende moment bevond ze zich in een atelier vol vrouwen die aan lange tafels overhemden zaten te naaien. Ze hielden geleidelijk op met kletsen en algauw waren alle ogen op haar gericht.

Alle gezichten waren onbekend. Veel vrouwen hielden in hun hand een opgeheven naald, waaraan een draad bungelde. Anderen staken hun naald in het linnen. De tafels waren bedekt met geknipte stukken van mannenoverhemden in verschillende stadia van productie. Hoewel Elise in haar vorige betrekking vesten had genaaid, was ze bekend genoeg met naaiwerk om de verschillende taken die de vrouwen hadden gekregen te herkennen. Sommigen stikten, anderen legden de laatste hand aan de kledingstukken, weer anderen borduurden.

Er gingen geruchten over nieuwe machines die het naaiwerk konden doen in plaats van te moeten stikken met de hand. Net als iedereen kon Elise zich niet indenken hoe een apparaat van metaal net zulke accurate steekjes kon zetten als een mens.

Hoewel ze nooit had gedacht naaister te worden, was dat tenminste een baan die in New York City beschikbaar was voor vrouwen. De meeste sweatshops zaten al vol, maar juffrouw Pendleton had haar werk gegarandeerd. En ze rekende erop. Wanhopig.

Ze keek zoekend rond naar de tengere, donkerharige vrouw in zwarte rouwkleiding. Maar juffrouw Pendleton was niet aanwezig.

‘Kan ik u helpen?’ Een vrouw met een Engels accent schoof haar stoel naar achteren en stond op. Ze was lang en had een bleke huid, die de donkere kringen onder haar ogen versterkten. Haar vaalbruine haar was streng in het midden gescheiden en gladgekamd tot een kapsel. Haar geruite jurk van tafzijde,

die ooit waarschijnlijk chic en elegant was geweest, was nu verschoten en haveloos.

‘Ik ben op zoek naar juffrouw Pendleton,’ zei Elise. Meteen maakte de nieuwsgierigheid in de blikken van de vrouwen plaats voor wantrouwen, boosheid zelfs. Zeven jaar na de immigratie was het Elise nog niet gelukt haar Duitse accent kwijt te raken en kennelijk waren deze vrouwen niet Duits, wat betekende dat ze waarschijnlijk Iers waren.

Helaas konden de Ierse en Duitse immigranten niet goed met elkaar overweg. Zwervende bendes van weerskanten vochten nog veel te vaak in de straten en stegen. Beide etnische groepen hadden een grote gemeenschap en ze streden om hetzelfde beperkte aantal banen en huizen.

‘Juffrouw Pendleton is niet te spreken.’ De ogen van de lange vrouw keken niet vijandig, alleen nieuwsgierig.

‘Juffrouw Pendleton zei dat ik hier werk kon vinden.’

De vrouwen wisselden blikken onder elkaar. Elise kreeg een knoop in haar maag. Was er toch geen werk? Had juffrouw Pendleton haar misleid?

‘Zoals je ziet,’ zei de Engelse, ‘hebben we geen ruimte meer voor extra werksters.’

Elise keek de grote ruimte nog eens rond en dit keer viel het haar op dat er maar vier vrouwen aan elke tafel zaten. Elk had haar eigen werkoppervlak met voldoende natuurlijk licht door de ramen, en overal in de ruimte waren olielantaarns neergezet.

De sweatshop waar ze hiervoor had gewerkt was een klein appartement in een arbeidersflat. Er waren wel twaalf arbeiders in een ruimte geperst die maar een fractie was van het formaat van deze. Ze hadden weinig verlichting gehad en alleen hun schoot om op te werken. ‘Ik heb niet veel ruimte nodig.’

De Engelse keek over haar schouder naar een van de tafels waar een vrouw met krullend rood haar aan zat, die haar lippen

op elkaar perste en kortaf haar hoofd schudde. Haar ogen en haar knappe gezicht met sproeten waren hard en misten iedere barmhartigheid in een wereld waar de strijd om te overleven meedogenloos was.

‘Je zult ergens anders werk moeten gaan zoeken,’ zei de vrouw weer, bijna verontschuldigend.

Elise kwam even in de verleiding om te protesteren – of te smeken. Ze beschouwde zichzelf als een vrouw met enige trots. Maar ze had al eens op straat geleefd en raakte in paniek als ze eraan dacht daarnaar terug te moeten. Ze was niet bang voor zichzelf, maar ze wilde haar familie niet weer aan het gevaar blootstellen. ‘Als je me een kans geeft, zul je zien dat ik een uitstekende naaister ben.’

‘Het spijt me wel,’ zei de vrouw.

‘Wat moet ik dan?’ De wanhopige vraag was eruit voordat Elise hem kon binnenhouden.

‘Je bent jong en knap,’ zei de roodharige vrouw. ‘Je zult de mannen best bevallen.’

Elise kreeg kippenvel van de implicatie. ‘Ik ga nog liever dood dan dat ik mijn lichaam verkoop.’

‘Tjonge, wat zijn we trots,’ zei een andere vrouw vanaf een andere tafel.

‘Nou,’ zei een ander. Ze spuwde het woord uit met een boze blik. ‘Je zou het heus wel doen als het betekende dat je je kleintje niet voor je ogen hoefde te zien sterven van de honger.’

Anderen begonnen mee te praten, een koor van boze stemmen ging op. Eerst waren hun blikken onvriendelijk geweest, maar nu werden ze ronduit vijandig. Elise deed een stap achteruit. Ze begreep niet waarom haar simpele opmerking de vrouwen zo boos maakte. Prostitutie was verkeerd. Waarom boorden ze haar de grond in omdat ze ertegen in opstand kwam?

Tenzij...

Elise klemde zich vast aan de deurpost. Ze was de vorige dag zo moe geweest dat ze het moeilijk had gevonden om zich te concentreren op juffrouw Pendletons uitleg over het opvanghuis Seventh Street, maar ergens herinnerde ze zich vaag dat juffrouw Pendleton had gezegd dat de vrouwen in het atelier gered waren van een leven van verloedering. Had ze prostitutie bedoeld?

Ieder spoor van hoop verdween. Ze kon evengoed weggaan. Hier was geen werk voor haar, als Duitse vrouw. Zeker niet nu ze hen beledigd had.

Elise keerde het atelier de rug toe en liep door de gang terug zoals ze was gekomen. Ze zou de kinderen zo lang mogelijk laten slapen, nog één maaltijd gebruiken en dan zouden ze weggaan. Maar waar moesten ze naartoe? Zouden ze gedwongen zijn terug te gaan naar haar oom, al was de situatie daar onhoudbaar?

En Reinhold? Haar vriend had aangeboden met haar te trouwen om haar familie een plaats te verschaffen, ondanks dat hij het zich nauwelijks kon veroorloven om voor zijn eigen moeder en broers en zussen te zorgen, en voor zijn tante en haar kinderen. Hij was nu waarschijnlijk ziek van bezorgdheid om haar. Sinds ze weggelopen waren, was ze niet meer in de gelegenheid geweest om contact met hem te zoeken.

‘Elise,’ klonk het verderop in de gang.

Elise draaide zich om en zag juffrouw Pendleton het gebouw binnenkomen. Achter haar liep de gespierde dominee Bedell. Hij had weliswaar een vriendelijk gezicht, maar was lang en breedgeschouderd, een reus van een man die niet bang was om zijn vuisten te gebruiken. Elise had hem eens een stel vechtersbazen uit elkaar zien halen en hij was indrukwekkend sterk. Juffrouw Pendleton had hun de vorige dag blozend verteld dat dominee Bedell en zij verloofd waren. Zodra de

rouwperiode voor haar moeder afgelopen was, zou de bruiloft plaatsvinden.

Juffrouw Pendleton haastte zich met afgemeten stappen op haar toe. Ze was tenger en mager, haar gezicht fijnbesneden en bijna streng. Maar wat haar aan formaat ontbrak, maakte ze goed met vastberadenheid en wilskracht.

‘Het verbaast me te zien dat je al zo vroeg wakker bent.’ Juffrouw Pendleton had een waardige, elegante houding die Elise maar al te duidelijk herinnerde aan hun verschil in sociale status. Ze was wel wijzer dan juffrouw Pendleton op één hoop te veggen met andere rijke aristocraten en toch had Elise moeite om geen wrok tegenover haar te voelen.

Als graaf Eberhardt er niet was geweest, zou haar familie nog steeds gelukkig bij elkaar zijn in Hamburg. Vader zou nog steeds zijn bakkerij hebben en zij zou met hem samenwerken en doen wat ze fijn vond met de mensen van wie ze hield. Slechts één klein vergrijp was voor de hardvochtige graaf genoeg geweest om Vaters reputatie te verwoesten met een vals gerucht.

Nooit zou Elise de diepe groeven in Vaters voorhoofd en de wanhoop in zijn ogen vergeten toen het eindelijk tot hem doordrong dat hij geen klanten meer kreeg die zijn brood en gebak wilden kopen.

‘Ik hoop dat je in de keuken iets te eten vindt.’ Juffrouw Pendleton kwam zo dicht bij haar staan dat haar schone kleren en de bloemengeur van haar haren maakten dat Elise zich schaamde voor haar eigen stank, de zure geur van haar ongewassen lichaam en kleren.

‘Ik heb alleen eten nodig voor de kinderen,’ zei Elise.

‘Jij moet ook iets eten. Ik sta erop.’ Juffrouw Pendleton knikte naar de trap die naar een keuken en eetzaal op de eerste verdieping leidde. De kamers waren nog in aanbouw en verre van klaar, maar juffrouw Pendleton had eenvoudige kost beschik-

baar die de arbeidsters tegen een kleine vergoeding konden kopen.

Vanuit de schemerig verlichte gang ving Elise een glimp op van de lange Engelse die in de deuropening van de werkruimte stond. Toen juffrouw Pendleton Elises blik volgde, trok de vrouw zich terug.

‘Je moet vandaag nog niet aan werken denken.’ Juffrouw Pendleton nam haar met scherpe, grijsblauwe ogen op. ‘Ik dacht dat ik je dat gisteravond duidelijk had gemaakt.’

‘Ja, maar —’

‘Jullie zijn een paar dagen bij mij te gast. Als je dan op krachten gekomen bent, zal ik je voorstellen aan de cheffin en zij zal je een betrekking geven die passend is voor jouw vaardigheden.’

‘De vrouwen vertelden me dat hier geen werk meer te krijgen is.’

‘Onzin.’ Juffrouw Pendleton draaide zich om en begon terug te lopen door de gang. ‘Ik zal je nu meteen voorstellen.’

Elise kwam niet in beweging.

Bij de deur van de werkruimte stond juffrouw Pendleton stil en wenkte haar. ‘Kom maar. Niet verlegen zijn.’

Elise was niet verlegen. Ze was gewoon realistisch. Maar hoewel ze aan juffrouw Pendleton twijfelde, kwamen de vragen weer boven. Als ze niet in het opvanghuis werkte, waar moest ze dan werken? Waar vond ze woonruimte? Mocht ze haar familie weer onderwerpen aan een leven op straat?

Juffrouw Pendleton glimlachte naar haar met een warmte en vriendelijkheid die Elise vertelden dat alles goed kwam. Nadat juffrouw Pendleton haar had voorgesteld, zouden de vrouwen haar vast wel accepteren en haar belediging door de vingers zien. Ze konden het aanvankelijke misverstand natuurlijk gewoon vergeten.

Toen juffrouw Pendleton haar nogmaals wenkte, keerde Elise terug naar de werkruimte.

‘Dames,’ zei juffrouw Pendleton, terwijl ze binnenstapte, ‘ik wil jullie onze nieuwste medewerkster voorstellen, Elise Neumann.’

Elise werd begroet met stilte. En neergeslagen ogen. Niemand keek haar zelfs maar aan, behalve de lange Engelse.

Juffrouw Pendleton trok haar wenkbrauwen op, de reactie was duidelijk niet wat ze had verwacht. ‘Juffrouw Neumann heeft me ervan verzekerd dat ze geschoold is in vele aspecten van het naaien. Dus ik weet zeker dat ze een aanwinst zal zijn voor ons bedrijf.’

Het bleef stil in de ruimte. Het lawaai van de drukke straat zweefde naar binnen door de ramen, die op deze juniochtend al openstonden om de koelte van het vroege uur binnen te laten voordat de hitte van de dag ondraaglijk werd.

‘Mevrouw Watson?’ Juffrouw Pendleton glimlachte naar de lange vrouw, die vlakbij stond aan het hoofd van een van de tafels. ‘Het zal u vast genoeg doen om iemand met juffrouw Neumanns ervaring erbij te hebben. O, en haar zus komt ook bij ons werken.’

Mevrouw Watson lachte niet terug. In plaats daarvan keek ze weer naar de roodharige vrouw, die haar aandacht had gericht op de hemdsmouw die voor haar lag en haar naald door het linnen haalde.

De glimlach van juffrouw Pendleton verflauwde, maar ze gaf Elises arm een kneepje.

Mevrouw Watson schraapte haar keel. ‘Juffrouw Pendleton, ik ben bang dat we op dit moment geen ruimte hebben voor meer arbeidsters. Misschien als de werkplaats aan de overkant van de gang klaar is...’

‘Ik weet zeker dat er tijdelijk best twee bij kunnen.’

‘Er wachten al andere vrouwen om hier te komen werken, vrouwen die we hebben moeten afwijzen.’ Mevrouw Watson fluisterde nu bijna.

Juffrouw Pendleton wierp mevrouw Watson een scherpe blik toe. ‘Ik ben me bewust van ons probleem om vrouwen te moeten afwijzen en het breekt mijn hart elke dag. Ik wil iedereen helpen en uiteindelijk hoop ik veel meer vrouwen bij te staan.’

Mevrouw Watson keek naar de grond, die op een paar losse draadjes na verrassend schoon was.

‘Intussen, mevrouw Watson, bid ik dat God me wil leiden naar hen van wie Hij wenst dat ik hen help, onder wie, naar ik meen, ook u en alle vrouwen in deze ruimte. Van nu af aan horen juffrouw Neumann en haar zusje er ook bij.’ Juffrouw Pendleton stak haar kin in de lucht, alsof ze iedereen uitdaagde haar tegen te spreken.

Niemand zei iets.

‘Zij zijn de eerste pensiongasten hier,’ vervolgde ze. ‘En spoedig hoop ik de deuren te openen voor veel meer mensen die een veilige plek nodig hebben.’

Door de snelle blikken die enkele van de vrouwen wisselden, kreeg Elise het onheilspellende gevoel dat ze het als voortrekken zouden zien en een nog grotere hekel aan haar kregen.

‘Dus, mevrouw Watson, kan ik erop rekenen dat u juffrouw Neumann en haar zusje welkom heet in onze werkplaats?’

Mevrouw Watson knikte. ‘Ja, mevrouw. We zullen ons best doen.’

‘Mooi. Ik ben heel blij dat te horen. We willen tenslotte dezelfde genade en liefde die ons is betoond ook aan anderen betonen, nietwaar?’

‘Ja, mevrouw,’ zei mevrouw Watson nog een keer.

Juffrouw Pendleton was kennelijk tevreden met haar antwoord, maar Elise kon het gevoel niet van zich afzetten dat haar nieuwe baan vanaf het begin tot mislukken gedoemd was. Hoe hard ze de hulp van het opvanghuis Seventh Street ook nodig had, ze vermoedde dat ze vroeg of laat haar hoop en hulp elders zou moeten zoeken.